

**ТАЛАБАЛАРДА ТЕХНОЛОГИК КОМПЕТЕНЦИЯНИ
РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИИВ 2-СОНЛИ ТОШКЕНТ
АКАДЕМИК ЛИЦЕЙИ**

Бутаева Наргиза Бурибойовна

Илм-фан соҳасида янги ўқув технологияларини ва замонавий электрон таълим воситаларини ривожлантиришга бўлган қизиқишнинг ортиши қуйидагиларга боғлиқ:

- ўқитишнинг мавжуд назарияларини талабаларни ўқитиш ва тарбиялашнинг замонавий амалиёти талабларига мувофиқлаштириш, уларга таълимнинг замонавий мақсадлари ва вазифалари нуқтаи назаридан оператив ва инструментал характер бериш;

- янги билимларни ривожлантиришда талабаларнинг фаол мустақил фаолиятини рағбатлантирадиган ўқитиш усулларининг энг самарали шакллари жорий этиш;

- ўқув жараёнининг тўлиқ бошқарилиши, ўқув циклининг дизайни ва такрорланувчанлиги ғояси асосида профессор-ўқитувчининг касбий фаолиятини янгилаш.

Техника олий таълим муассасалари талабалари фикрлашнинг мослашувчанлиги ва қарорлар қабул қилишнинг ҳаракатчанлиги, тўпланган тажриба ва илғор ғояларни қайта кўриб чиқа оладиган, ишлаб чиқариш жараёнини замонавий технологиялар асосида лойиҳалашга қодир, нафақат қобилият ва имкониятлар ҳисобга олинадиган малакали мутахассисларни тайёрлашни талаб қилади. Шу нуқтаи назардан, талабаларни замонавий мутахассис бўлиб этишишида таълим ва тарбия жараёнида тизимли ёндашув асосида мақсадга мувофиқ равишда тайёрлаш зарурлиги аниқ.

Замонавий ўқитиш технологияларининг моҳиятини аниқлашга қаратилган турли хил ёндашувларни таҳлил қилиш бизни ушбу технологик компетенцияни

талқин қилишда ҳамфикрлик ҳали ҳам чет эллик олимлар орасида эришилмаганлигига ишонтиради. "Технологик компетенция" тушунчасини кўриб чиқишда мавжуд бўлган турли хил ёндашувларга қарамай, уларнинг барчаси амалий педагогик муаммоларни ҳал қилиш учун мақбул шароитларни яратишга қаратилган.

"Технология" атамаси ишлаб чиқариш секторидан олинган. Технология (грекча: „течно“ — хунар, уста ва „логос“ — фан, таълим) — илмий-практика асосида хом-ашёни тайёр маҳсулотга айлантиришнинг усуллари дир. Технологик жараён керакли, сифатли маҳсулотни олиш учун зарур воситалар ва шароитлардан фойдаланган ҳолда операцияларнинг маълум бир кетма-кетлигини таъминлайди [2, 3].

“Технологик компетенциянинг ўзига хос хусусияти шундаки, унда шундай ўқув жараёни ишлаб чиқилган ва амалга оширилган бўлиб, у аниқ белгиланган мақсадларга изчил йўналтирилган ўқув жараёнининг технологик қурилишига эришишни кафолатлаши керак". Ушбу мақсадлар ўрганилаётган мавзу ёки мавзунинг мазмуни, профессор-ўқитувчи ва талабаларнинг ўзаро боғлиқ фаолияти, шунингдек талабанинг шахсият ривожланишининг ички жараёнлари асосида белгиланади. Технологик компетенция доирасидаги ўқув мақсадлари талабаларнинг ҳаракатларида фойдаланган ўқув натижалари орқали шакллантирилади. Бу сизга муҳим нарсаларга эътибор қаратиш, мақсадларни аниқлаштириш ва ўқув натижаларини баҳолаш учун мезонларни яратишга имкон беради [1].

Маълумки, олий таълим муассасаларининг ўқув жараёнига тизимли ёндашувни жорий этиш, агар талаба технологик компетенциялар бўйича зарур касбий билимларга эга бўлса, шунингдек уларни ўқиш ва ўрганишда улардан фойдалана олса касбга бўлган қизиқиш ва фазилатларини ривожлантиришга имкон яратади.

Тажрибада синовдан ўтган профессионал назарий билимлар, амалий кўникмалар, касбий аҳамиятга эга бўлган фазилатларнинг умумийлиги технологик компетенция сифатида қаралади.

Компетенция –фан бўйича эгаллаган назарий билим, амалий кўникма ва малакаларни кундалик ҳаётида дуч келадиган амалий ва назарий масалаларни ҳал қилишда фойдаланиб, амалиётда қўллай олишдир.

Бинобарин, компетенция таркибида иккита таркибий қисмни ажратиш мумкин: фаолият (ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошириш билимлари, кўникмалари, ва усуллари) ва коммуникатив (ишлаб чиқариш жараёнида мулоқотнинг билимлари, кўникмалари ва усуллари).

Профессор-ўқитувчилар томонидан замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш самарадорлиги, тадқиқотчи олимлар таъкидлаганидек, тегишли технологик компетенция тури технологик жараёнларнинг мавжудлиги билан белгиланади. Тизимли ёндашув асосида олий таълим муассасаларининг таълим жараёнига ахборот технологияларни кенг жорий этиш шароитида талабаларнинг касбий фаолиятидаги технологик компетенциянинг аҳамиятини деярли баҳолаб бўлмайди.

Технологик компетенцияни биз талабаларнинг ажралмас касбий ва шахсий характеристикаси деб биламиз, унга қуйидагилар киради: технологиялар тўғрисидаги билимлар, технологик маҳоратлар тўплами, касбий аҳамиятга эга шахсий фазилатлардан иборат.

Талабаларнинг технологик компетенциясининг моҳиятини бундай англаш, уни тўғридан-тўғри ишлаб чиқариш фаолияти жараёнида, яъни тажриба тўплаш жараёнида намоён бўлиши ва шаклланиши мумкин деган хулосага келади. Шу билан бирга, унинг баъзи таркибий қисмлари талабалар билимини ошириш ўқув жараёнида шаклланиши мумкин. Технологик компетенцияни шакллантириш - бу юқори самарали ишлаб чиқариш фаолият қобилятини ривожлантиришга қаратилган касбий тайёргарликнинг қуйи тизимидир.

Бўлажак талабаларнинг технологик компетенциясини шакллантириш жараёнини ажралмас тизим сифатида ҳамда унинг таркибий қисмларини ҳар томонлама кўриб чиқиш мақсадида биз билишнинг илмий усули сифатида моделлаштириш усулидан фойдаланамиз.

"Модел" тушунчаси ноаниқ талқинга эга. Бироқ, илмий адабиётда ҳар хил турли хил маъноларнинг иккитаси энг кўп учрайди: 1) объект аналоги сифатида модел; 2) намуна сифатида модел [4].

Асос сифатида олинган таърифлар қаторида биз педагогик моделнинг қуйидаги таърифини муҳим деб биламиз: “Талаб қилинадиган визуал шаклда тақдим этилган ва янги нарсани беришга қодир бўлган, педагогик тадқиқотлар объектининг муҳим таркибий ва функционал алоқаларини акс эттирувчи ва ифодаловчи педагогик тизимнинг ўзига хос ҳодисасининг умумлаштирилган, мавхум-мантиқий тасвири, тадқиқот объекти тўғрисида билим”. Биз жараёни унинг ички тузилишини асослайдиган ва очиқ берадиган тизим сифатида намоёиш этадиган технологик компетенцияни шакллантириш зарур деб ҳисоблаймиз.

Хулоса қилиб айтганда, биз кўриб чиққан модел тушунчаси талабаларни, олий таълим муассасаларининг ўқув жараёнида муҳандислик фаолиятининг юқори самарадорлигини таъминлайдиган электрон таълим воситаларидан фойдаланишга тайёрлашни тизимли ва мақсадга мувофиқ ташкил этилишини англатади.

Адабиётлар

1. *Манако А.Ф., Симица К.М.* ИКТ в обучении: взгляд сквозь призму трансформаций // Образовательные технологии и общество (*Educational Technology & Society*). – 2012. – Т. 15, № 3. – С. 392–414.
2. *Трайнев В.А., Трайнев И.В.* Информационные коммуникационные педагогические технологии (обобщения и рекомендации): Учеб. пособие. – М.: Дашков и К°, 2009. – 280 с.

3. Гриценко В.И., Кудрявцева С.П., Колос В.В. Дистанционное обучение: теория и практика. - К.: Наук. думка, 2004. – 375 с.
4. Соловов А.В. Электронное обучение: проблематика, дидактика, технология. – Самара: Новая техни-ка, 2006. – 464 с.